
РЕЧ ГОСТА УРЕДНИКА

Политикологија религије у Пољској

Позван сам да припремим посебан број за часопис *Политикологија религије* који би се бавио развојем и стањем политикологије религије у Пољској. Тешко је рећи да ли политикологија религије постоји дуже у Пољској или Србији. Али није заиста питање ко има примат или не, већ је у питању искрено учење и дељење сазнања са осталима. У пост-комунистичкој Пољској, истраживање односа религије и политике је био важан изазов. За време политичке трансформације религија је била ослобођена стега које је успоставио претходни режим и почела да пенетрира друштвени живот веома брзо. Питање које је брзо постављено јесте начин на који она може бити присутна у друштвеном и политичком животу једне преобладајно римокатоличке земље као што је Пољска. Овај период је завршен када је у касним деведесетим усвојен нови устав и ратификован конкордат. Међутим, то није био "крај историје".

Из академског угла, постављено је питање која научна дисциплина би требало да истражује ове проблеме. Са једне стране, постоји римокатоличко друштвено учење које припада теологији, али веома је тешко очекивати од друштвених научника или политичара да буду отворени за теолошке аргументе и да прихвате римокатоличке ставове и погледе. Са друге стране, друштвене науке (пре свега социологија и политичке науке) су за време комунизма биле под јаким идеолошким притиском и скоро под тоталном контролом режима.

Како су се нове истраживачке јединице развијале и биле ослобођење комунизма, било је могуће да се развије истраживање религије из угла политичких наука. Због генерацијских разлога, међутим, научници који су своје каријере посветили овом типу истраживања а који нису били под утицајем марксистичког приступа религији, били су у мањини. Чак су постојали покушаји да се они маргинализују и "истерују" из области политичких наука. У овом контексту било је веома важно да се развије посебно име ове суб-дисциплине. Изгледа да смо успешно превазишли ову препреку.

Аутори који су позвани да учествују у изради овог посебног броја долазе из различитих академских институција које заједно раде и сарађују у циљу изградње посебне истраживачке јединице: политикологије религије. Захваљујући Ришарду Михалаку и његовом тексту "Историја политикологије религије у Пољској. Историјски приказ" можете сазнати више детаља о развоју ове дисциплине у Пољској. Због разлога које он додатно образлаже у тексту, Михалак дели истраживање на три периода, 1992 – 1999. године, 2000 – 2013. и 2014 – до данас.

Са друге стране, Јоана Кулска анализира односе између државе и Римокатоличке цркве, питајући се да ли се Црква у Пољској може разумети као политички актер. Ако то јесте случај, до које мере она заиста утиче на политику? Због историјских разлога, њене улоге за време немачке и совјетске окупације и времена комунизма, Црква је дубоко укотвљена у јавни живот. Међутим, да ли је она у стању да пронађе своју нову улогу у плурализованом друштву, у коме је само један од актера око којих се људи окупљају? Ово питање је додатно проблематизовано питањем да ли ће Црква успети да одржи своју аутономију у времену када постоје многи покушају њене политичке инструментализације?

Занимљиво је да главни проблем између Цркве и државе за време трансформације није било питање верских слобода, већ су то била морална питања. Након пада комунизма, чији је систем био заснован на материјалистичкој антропологији, увидели смо да је и Запад још од 1970-тих година прихватио слична решења која су, додуше, била оправдана из либералног угла. Регулација питања као што су абортус, еутаназија, истополни бракови, проституција, порнографија, дрога или коцкање су постали веома емотивни политички конфликти, који су поделили демократска друштва – како пише Михал Гиериц. Његов чланак, "Питања живота су битна: Римокатоличка црква и спор око моралних питања у Пољској", се бави не само веома конкретним етичким проблемима, већ и теоријским моделима политика морала.

Још једна тема која је била у фокусу последњих година тиче се миграционих политика у Европи. Многе земље Западне Европе одговориле су на кризу 2015. године тако што су отвориле своје границе имигрантима који долазе са Блиског Истока и из Африке. Међутим, Централно-европске земље су одговориле доста другачије. Оне су се одупрле политици Европске Уније која је желела да релоцира имигранте, позивајући се на аргументе слободе (имигрантима не би требало да се одређује где могу да живе а где не), историје (масовне миграције су интерпретиране као друга фаза процеса деколонизације) и религије (већина имиграната су муслимани). Овај тема је детаљно обрађена у раду Ане М. Соларц "Утицај мигрантске кризе на Европске културне услове: зашто су Пољаци "уплашени" због муслимана?". Посебно је интересантна позиција Римокатоличке цркве, која је пратила препоруке папе Фрања, која се разликовала од позиције политичара који су тада били на функцији.

Када је у питању позиција Римокатоличке цркве у међународној политици, она је пре свега била представљена од стране влада земаља као што су Италија, Шпанија, Ирска или Малта. Међутим, у последњим деценијама ова слика се дефинитивно променила. У етичким споровима који су решавани у међународним телима, Света столица је више могла да рачуна на подршку Русије него ли на земље ЕУ. Али, две централно-европске земље, Пољска и Мађарска, се бар декларативно разликују од овог модела. Само су ове две

земље, поред САД за време Доналда Трампа, имале специјалне министре за помоћ прогоњеним хришћанима. Њихови политичари су такође имали важну улогу у постављању словачког политичара Јана Фигела на сличну позицију у Европској комисији. Пјотр Бургонски у свом чланку "Религија и спољна политика Пољске у 21. веку" анализира теоријске моделе улоге религије и верских тема у спољној политици, али и верска питања која су поставили представници Пољске у међународној арени.

Ја се надам да ће читање свих ових текстова омогућити не само да се упознате са неким од практичних питања и проблема у области политикологије религије, већ и да се упознате са теоријским моделима који нуде практична решења за моју земљу.

Пјотр Мазуркиевец¹

1 Institute of Political Science and Public Administration - Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, Poland. Contact E-mail: p.mazurkiewicz@uksw.edu.pl